

Også prostituerede har krav på retvisende statistik

Kommentarer til rapport fra SFI om prostitution i Danmark

Inge Henningsen

SFI har i juni 2011 udgivet rapporten *Prostitution i Danmark* (Rapport 11:21, Kofod et al). Det følgende er en række tekniske kommentarer til den spørgeskemaundersøgelse, som en væsentlig del af rapporten bygger på.

Indledningsvis kan man konstatere, at et område som prostitution er vanskeligt at undersøge. Netop derfor er det vigtigt med et omhyggeligt planlagt design, at man nøje overholder de valgte procedurer og at fejlkilder eksplicit inddrages i vurderingen af resultaterne. Dette mangler i høj grad i SFI-rapporten.

Hvis en spørgeskemaundersøgelse skal sige noget væsentligt om den population den er udtaget fra, kræver det, at undersøgelsespopulationen er repræsentativ, altså ligner hele populationen med hensyn til de faktorer som undersøges. Det er ikke altid muligt at få repræsentative undersøgelsespopulationer, men i sådanne tilfælde kræves det, at forskerne ikke bare fremlægger de rå undersøgelsesresultater, men også diskuterer hvilke afvigelser den manglende repræsentativitet kan forventes at medføre og afstår fra at bruge resultaterne, hvis de må formodes at være stærkt misvisende.

Forfatterne til SFI-rapporten konstaterer selv at ”De prostituerede, der har deltaget i undersøgelsen, er givetvis ikke repræsentative for alle prostituerede” (SFI 2011:20). Jeg vil i det følgende argumentere for, at der er så væsentlige mangler i forhold til repræsentativitet, at spørgeskemaundersøgelsen i sin nuværende form ikke kan opfattes som et nyttigt supplement til rapportens kvalitative undersøgelser. Tværtimod er mange af de resultater i rapporten, som bygger på spørgeskemaundersøgelsen, misvisende, fordi der ikke er taget hensyn til at de prostituerede, der har deltaget i undersøgelsen udgør en særlig, selekteret gruppe.

Kommentarerne fremstilles delvist i et spørgsmål-svar format.

Resume af spørgeskemaundersøgelsen

I undersøgelsen indgår 328 besvarede spørgeskemaer (290 lange og 38 korte). Bogens tabeller er i overvejende grad baseret på de lange skemaer, så det er kun dem der vil indgå i det følgende. Af de lange besvarelser er 267 danske og 23 engelske/udenlandske. Hvordan besvarelserne fordeler sig på grupper af prostituerede er vist i nedenstående tabel, hvor også rapportens estimater for antallet af prostituerede er angivet.

Fordeling af besvarelser på lange spørgeskemaer samt estimat for antal prostituerede i SFI- undersøgelse 2011.

Gruppe	Skønnet antal Prostituerede	Antal besvarelser (lange spørgeskemaer)
Klinikprostituerede danske	780	130
Klinikprostituerede udenlandske	853	10
Escortprostituerede, kvinder, danske	}903	40
Escortprostituerede, kvinder, udenlandske		6
Escortprostituerede mænd, danske	? ¹⁾	67
Gadeprostituerede danske	? ¹⁾	30
Gadeprostituerede udenlandske	595	7
I alt	3131	290

?¹⁾: intet estimat er angivet

Kilde: SFI 2011 Tabel 4.1, tabel 5.2 og tabel 5.3.

Her bemærker man umiddelbart, at de udenlandske prostituerede er stærkt underrepræsenterede blandt respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen, mens danske klinikprostituerede og mandlige escortprostituerede er overrepræsenterede..

Hvordan er spørgeskemaundersøgelsen tilrettelagt?

I det følgende resumeres dataindsamling til spørgeskemaundersøgelsen på basis af oplysningerne i rapporten side 52-56 og 75-76.

Klinikprostituerede

Her opereres med to, måske tre, datamaterialer.

Datamateriale 1. 59 danske og 30 engelske besvarelser (lange+korte) opnået ved klyngeudvælgelse på klinikniveau. Der er udtaget stikprøve på 100 tilfældigt udvalgte klinikker blandt 554 klinikker. Svarprocent på klinikniveau var 38 pct (18 danske, 20 udenlandske).

Datamateriale 2. For at opnå flere besvarelser suppleredes med spørgeskemaer ”indsamlet i forbindelse med de øvrige kvantitative analyser i undersøgelsen” (SFI 2011:76). Herved opnåedes yderligere 81 danske og 8 engelske besvarelser fra 27 danske og 5 udenlandske klinikker. Det angives, at man på den måde har været i kontakt med alle 124 danske klinikker og har fået besvarelser fra i alt 45 klinikker. For de resterende 430 klinikker er der besvarelser fra i alt 25 klinikker.

Datamateriale 3. Der er udsendt et uoplyst antal spørgeskemaer med posten. Det fremgår ikke, hvor mange der er besvaret og det er uklart hvordan eventuelle besvarelser indgår i materialet..

Af tabel 4.1 fremgår i øvrigt at 10 danske og 28 engelske spørgeskemaer er korte, men det fremgår ikke hvilket datamateriale de stammer fra.

I det første datamateriale havde man udtaget 100 repræsentative klinikker. Er de klinikker der er med i slutfasen så repræsentative?.

Nej.

Hvordan er de prostituerede udtaget på de klinikker, der er med.

Der redegøres ikke for udvalg af prostituerede på klinikniveau (der hvor der er mere end en tilknyttet), men det ser ud som om respondenterne er selvselekerede (dem der var til stede/var villige til at udfylde skema).

Kan man regne med, at man får et repræsentativt udvalg på den måde?

Nej. Der er større chance for at få fat i de mest aktive, da de er mest på arbejde. Samtidig må man regne med, at det er de mest trygge og selvsikre prostituerede der svarer. Der må formodes at være tale om både selektion og selvselektion.

Hvorfor tror du det?

Det er velkendt fra andre undersøgelser. Som eksempel kan man også tage følgende observation fra SFI-rapporten

”Herudover erfarede vi på vores tur rundt til de forskellige klinikker, at en del kvinder havde besvaret skemaer, men ikke havde fået sendt det. Af frygt for at deres anonymitet beskrev nogle kvinder således, at de ganske enkelt havde smidt skemaerne ud, idet de var bange for at de skulle blive fundet af nogle, som ikke vidste, at de arbejdede som prostituerede.”

(SFI 2011:55)

Kvindelige escortprostituerede

40 danske og 6 udenlandske besvarelser. Indsamlet på nettet ved udsendelse af link til spørgeskema til telefonnumre og e-mailadresser fundet i escortannoncer. Antal udsendte links og besvarelsesprocent oplyses ikke.

Kan man regne med, at man får et repræsentativt udvalg på den måde?

Nej. Der er større chance for at få fat i de mest aktive, da de må formodes at annoncere mest. Samtidig må man regne med, at det er de mest trygge og ressourcestærke prostituerede der svarer.

Mandlige escortprostituerede

I alt 67 danske besvarelser. Indsamlet på nettet ved udsendelse af link til spørgeskemaet til telefonnumre og e-mailadresser fundet i escortannoncer. Antal udsendte links og besvarelsesprocent oplyses ikke. Besvarelser er også indhentet via et chatforum. Det er ikke angivet, hvor mange af skemaerne, der er fremkommet på denne måde.

Betyder det noget at besvarelserne er indhentet via et chatforum?

Det kan det gøre, for her er der ingen kontrol med, hvem der egentlig har svaret, jvf. aktuelle historier om pædofile på nettet, der udgiver sig for små piger og ”forsvundne kvindelige mellemøstlige bloggere”.

Prostitution er aktuelt et politisk omdiskuteret emne, og hvis man kan frit hente spørgeskemaer på en chatside, er det fristende at gå ind og udfylde skemaerne, så det passer med ens politiske anskuelser og derved påvirke undersøgelsen.

Tror du, at der er nogen der gør det?

Det havde været hensigtsmæssigt, hvis rapporten havde oplyst, hvor mange skemaer man havde fået via chatsiderne, og om svarene på disse skemaer i grove træk lignede de andre, således at man bare havde fået flere besvarelser, men ikke substantielt ændrede resultater på den måde. Nu ved man ikke, hvad man skal tro.

Gadeprostituerede

Indsamling af spørgeskemabesvarelser er blevet forestået af de eksterne konsulenter Hope Now og Tiller Lorentzen, en tidligere dansk gadeprostitueret. Dette har givet 26 besvarelser. På Reden i Odense og i Århus har personalet ~~har~~ udleveret og indsamlet skemaerne blandt deres brugere. Dette har givet 11 besvarelser. Der er ikke redegjort for retningslinjer vedrørende udvælgelse af respondenter.

Hvorfor er der kun 6 udenlandske gadeprostituerede?

Fordi det er en gruppe som er svær at komme i kontakt med. Man har givet ønsket at få besvarelser fra flere udenlandske gadeprostituerede. Rapporten indeholder imidlertid ikke måltal for antal opnåede spørgeskemaer i de enkelte grupper eller i det hele taget.

Tror du, at de 6 er repræsentative for hele gruppen?

Nej, hvis man kun kan få udfyldt 6 spørgeskemaer i en gruppe på 595 personer, er der ikke baggrund for at antage, at der er tale om nogen form for tilfældig eller repræsentativ udvælgelse.

Er de 30 danske gadeprostituerede så repræsentative?

Det er svært at tro al den stund man i rapporten har afstået fra at sætte tal på de danske gadeprostituerede, fordi de var svære at finde. Det er nærliggende at antage, at de 30 repræsenterer et eller flere specielle segmenter, som Hope Now og Tiller Lorentzen i forvejen har haft kontakt med eller som har kunnet rekrutteres af personalet i Reden.

Opsummering

- Der mangler offentliggjorte måltal for antal respondenter i de forskellige grupper
- En pilotundersøgelse ville have afsløret, at det var næsten umuligt at få svar fra udenlandske prostituerede og undersøgelsen kunne være tilpasset dette.
- Den valgte metode kan medføre høj grad af selektion i forhold til meget aktive prostituerede
- Den valgte metode kan medføre høj grad af selvselektion i forhold til ressourcerstærke prostituerede.
- Brug af rekruttering via chatforum åbner mulighed for misbrug

Repræsentativitet

I det følgende udfoldes repræsentativitetsproblemerne i undersøgelsen.

Repræsentativitet 1: Selektion og selvselektion

I rapportens indledende afsnit konstaterer forfatterne selv, at

”De prostituerede, der har deltaget i undersøgelsen, er givetvis ikke repræsentative for alle prostituerede”

(SFI 2011:20)

Der anføres en række grunde (SFI 2011:20-21)

- En overrepræsentation af prostituerede, som ofte sælger sex, hvad enten dette er på gaden, på klinik eller som escort.
- Risiko for, at de store klinikker er overrepræsenterede
- Blandt escortprostituerede er der størst chance for at få fat i de personer, som annoncerer mest.
- Generelt set tale om personer, som aktivt har valgt at blive interviewet eller deltage i en spørgeskemaundersøgelse, hvilket overvejende kan have været de ressourcestærke prostituerede.
- Disse ressourcestærke personer kan have haft en interesse i at udtale sig i undersøgelsen
- Der er grupper af prostituerede som man kun har haft kontakt til i begrænset omfang. Dette gælder eksempelvis udenlandske gadeprostituerede og til en vis grad thailandske klinikprostituerede.
- De udenlandske prostituerede har haft store vanskeligheder med at forstå basale spørgsmål på engelsk.
- Kontakten til de mandlige prostituerede er i flere tilfælde er blevet etableret via et internetchatforum, som ikke udelukkende omhandler salg af sex.

Disse forhold åbner mulighed for bias i varierende grad, og man ville have forventet at rapporten inddrog dette i sin vurdering og anvendelse af analyseresultaterne. Imidlertid er det eneste der nævnes fraværet af visse grupper af udenlandske prostituerede

”På baggrund heraf skal man som læser være opmærksom på, at de ting, som denne undersøgelses informanter og respondenter lægger vægt på, kunne have haft en anden vægt, hvis det i højere grad var lykkedes at komme i kontakt med udenlandske gadeprostituerede og kvinder på thaiklinikker.”

(SFI 2011:21)

Repræsentativitet 2: Healthy Worker effekt

I arbejdsmedicinske undersøgelser tales om en Healthy Worker effekt: I fag med meget belastende arbejdsbetingelser, er der en tendens til at kun arbejdere med et godt helbred kan blive ved med at arbejde. Hvis man derfor undersøger helbredet hos dem, der stadig er i beskæftigede i det pågældende fag, vil man ofte finde meget sunde individer, hvad der fejlagtigt kan tolkes som gunstige arbejdsbetingelser.

Kan du give et eksempel?

Hvis man vil undersøge forekomsten af alvorlige og invaliderende sportsskader kan det ikke nytte noget at gå ud og spørge alle aktive elitesportsfolk om de har haft sådan nogen. For hvis de har haft sådanne, er der stor chance for at de ikke længere er aktive. Eller hvis du vil undersøge tilfredshed med et aftensskolekursus og kun spørger dem, der ikke er holdt op.

Men hvad med undersøgelsen her?

De prostituerede, der er med i SFI's spørgeskemaundersøgelse er udvalgt blandt dem, der på det pågældende tidspunkt stadig er aktive. Man får altså ikke fat i dem der er holdt op med at være prostituerede. Kvinder der finder sig til rette som prostituerede har derfor en større chance for at komme med i undersøgelsen, fordi de alt andet lige må formodes at være aktive længere..

Hvad betyder det?

Man risikerer, at de positive holdninger til prostitution er overrepræsenterede blandt deltagerne i stikprøveundersøgelsen, hvorved man får misvisende resultater, hvis man generaliserer til alle prostituerede. Man kan f.eks. spørge, hvor stor mening det giver at skønne over, hvor mange der har overvejet at holde op som prostituerede (Figur 11.1, SFI 2011:242), når man kun spørger dem der netop ikke er holdt op.

Det samme gælder andre negative effekter. Hvor mange der har psykiske lidelser eller har været udsat for vold blandt dem der stadig arbejder som prostituerede kan næppe forventes at give et retvisende billede af, hvor ofte disse ting forekommer blandt alle prostituerede. Man må nemlig formode, at dem der har været udsat for sådanne hændelser, har haft en større tendens til at holde op, således at de er sorteret ud fra den population man undersøger.

Er det ikke klart?

Jo, det kan man sige. Men hvis det var det, hvordan skal man så forstå det, når der i rapportens konklusionsafsnit f.eks. står

”VIL ALLE PROSTITUERERE GERNE STOPPE MED AT SÆLGE SEKSUELLE YDELSER?

I undersøgelsen har vi afdækket, i hvilket omfang de prostituerede ønsker at ophøre med at sælge seksuelle ydelser samt af hvilke årsager.”

(SFI 2011:300)

Dette udsagn er sat ind i en ramme, der omhandler alle prostituerede – ikke bare dem der er med i spørgeskemaundersøgelsen. Men man har ikke spurgt dem, der er holdt op, kun dem der er tilbage. Man kan derfor ikke sige at man har ”afdækket, i hvilket omfang de prostituerede ønsker at ophøre med at sælge seksuelle ydelser” når man har en så stærkt selekteret undersøgelsespopulation.

Repræsentativitet 3: S sammensætningen af respondenter i spørgeskemaundersøgelsen afspejler ikke sammensætningen i den population man undersøger.

Hvis visse grupper er over- eller underrepræsenterede blandt respondenterne i en spørgeskemaundersøgelse risikerer skøn over populationsparametre at blive misvisende.

Hvordan det?

Tænk på, at forudsige mandatfordelingen ved et folketingsvalg ved kun at spørge mænd. Eller at lave et skøn over befolkningens SMS-forbrug ved fortrinsvis at spørge folk over 80, hvor meget de SMSer og så fremstille det som om det dækker hele befolkningen.

Gør man det i SFI-rapporten?

Blandt kvindelige klinikprostituerede udgør udenlandske kvinder ifølge rapportens skøn mere end halvdelen, men de udgør kun 7 % af de klinikprostituerede i spørgeskemaundersøgelsen. Det betyder, at alle

de resultater rapporten finder på grundlag af spørgeskemaundersøgelsen reelt kun kan antages at gælde for de danske prostituerede. Da der ikke er grund til at antage, at der er ens vilkår for danske og udenlandske klinikprostituerede kan man næppe generalisere de fundne resultater om bopæl, indtjening, grund til at prostituere sig, ønske om at holde op, etc., etc. til alle klinikprostituerede, sådan som det fremstilles i rapporten.

For gadeprostituerede gælder noget af det samme. I rapporten angives ikke et skøn for antallet af danske gadeprostituerede, men de udenlandske antages at være i flertal. Alligevel udgør de danske prostituerede 30 ud af 37 respondenter. Heller ikke her er der grund til at antage, at de danske kvinder er repræsentative for alle gadeprostituerede.

Skøn over forhold i populationen som helhed lider af de samme svagheder. Samlet set fylder de danske prostituerede alt for meget i forhold til de udenlandske og eksempelvis fylder de klinikprostituerede også mere end deres antal berettiger.

Men får det nogen betydning?

Ja. Som et eksempel kan man tage tabel 6.8 om brug af stoffer. Ud fra tallene kan man se, at 16 ud af 37 gadeprostituerede angiver at bruge heroin. Med et anslået antal udenlandske gadeprostituerede på 595 skulle der så være omkring 250 heroinbrugende udenlandske gadeprostituerede i Danmark! Enten har man her et hidtil overset problem eller også er der noget galt med den måde, man gør data fra spørgeskemaerne op på. Tilsvarende fremgår det af tabel 8.1, at for 51 % af de gadeprostituerede var manglende penge til stofmisbrug en vigtig grund til at de begyndte at sælge sex. Igen kan man spørge om det mon også gælder for de udenlandske gadeprostituerede. Det er ikke det indtryk man i øvrigt har. Virkeligheden er jo, at man har overvejende danske respondenter, hvis svar slet ikke er dækkende for de udenlandske prostituerede.

Hvad med de mandlige prostituerede?

Det er et særligt problem, fordi de mandlige escortprostituerede på næsten alle punkter adskiller sig fra de kvindelige prostituerede. Samtidig udgør de næsten er fjerdedel af de respondenterne, men udgør formentlig en langt mindre andel af de prostituerede. Derved bidrager de stærkt til at forvride det generelle billede.

Hvad kunne man have gjort?

Man kunne f.eks. have holdt de mandlige og de kvindelige prostituerede hver for sig. Et gennemsnit over de to grupper giver alligevel ingen mening.

Hvad skal læserne have at vide?

Når man nu har taget forbehold for repræsentativitet i indledningen, har forfatterne så ikke lov til at gå ud fra, at læserne selv modificerer de konklusioner man kommer med.

Nej. Sådanne modifikationer kræver et detaljeret kendskab til området, som forfatterne må formodes at have, men som læserne ikke nødvendigvis har. Derfor forventes det også af seriøse undersøgelser, at man i konklusionerne har taget højde for de svagheder, der er i undersøgelsesmaterialet.

Det ligger indbygget i en spørgeskemaundersøgelse, at en ny stikprøve ikke fører til nøjagtigt samme resultat, men i en seriøs spørgeskemaundersøgelse forventes at være tilrettelagt sådan, at man når frem til kvalitativt de samme konklusioner. Det er ikke nok at sige at læseren skal være opmærksom på,

”at de ting, som denne undersøgelses informanter og respondenter lægger vægt på, kunne have haft en anden vægt, hvis det i højere grad var lykkedes at komme i kontakt med udenlandske gadeprostituerede og kvinder på thaiklinikker.”

(SFI 2011:21)

I hvert fald ikke, hvis det betyder, at læseren skal regne med konklusionerne ville blive nogle helt andre, hvis alle grupper var blevet inddraget i undersøgelsen på lige fod.

Hvis det nu er svært at få de rigtige oplysninger, er det så ikke under alle omstændigheder vigtigt at få noget at vide?

Ikke hvis det er misvisende.

Er det alligevel ikke godt at have tabellerne i rapporten?

Hvis et resultat er vigtigt nok til at vise i en tabel, må det også være vigtigt at tabellen er retvisende. F.eks. kunne man have udeladt kolonnen med ”alle”, når det i udgangspunktet var klart, at sammensætningen af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen ikke afspejlede sammensætningen i hele populationen.

Hvad ville du gøre med spørgeskemaundersøgelsen, når den nu er som den er?

Man kan argumentere for, at resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen er dækkende for den mest aktive og tilpassede del af de danske kvindelige klinik- og escortprostituerede. Ligeledes for de mandlige escortprostituerede, hvis man udelader svarene fra chatrummet. Resultaterne kan imidlertid ikke generaliseres til alle prostituerede, hverken til udenlandske prostituerede eller til danske prostituerede som helhed. Visse dele af den manglende repræsentativitet nævnes i indledningen til rapporten, men fremgår hverken af resume eller konklusioner, der er formuleret som gældende for alle prostituerede på det danske marked og også er blevet læst sådan i den offentlige debat. Det er meget uheldigt.

Reference

SFI 2011 refererer til

Kofod, J et al (2011) *Prostitution i Danmark – en kortlægning*, København, SFI 11:21.